

דגם תשובות לשאלון בתנ"ך לבתי הספר העיוניים, מס' 002575, קיץ תשפ"ה

1. א. (1) פרשה ראשונה – לעבוד את ה' באהבה "ואהבת", פרשה שנייה – לעבוד את ה' ביראה – "השמר לך". לקבל גם עול מלכות שמיים ועול מצוות.
- (2) הנאמר בפרשת "והיה אם שמע" מכין את עם ישראל: לשמור את המצוות הקשורות בעבודת האדמה, אן אי-שמירת מצוות תגרום לבצורת, אן להתמודד עם השפע שיש בארץ אן להימנע מעבודה זרה.
- ב. (1) פסוקים י"ב-י"ד: "פן תאכל ושבעת... ורם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך". אן פסוק י"ז: "ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה".
- (2) מידה כנגד מידה: הישיבה בארץ גרמה לעם ישראל לחטוא (מחמת השפע), ועל כן הוא נענש בעזיבת הארץ.
- ג. (1) מדוע במקום לומר "תשמעו" נכתב הצירוף "שמעו תשמעו", כלומר מדוע יש כפל. אפשר לקבל גם – מדוע יש ייתור.
- (2) התשובה: שמיעה בהווה מובילה לשמיעה נוספת בעתיד ומונעת שכחה. ביסוס: שמוע – בהווה, תשמעו – בעתיד.
2. א. (1) הנהגה ריכוזית של משה, לעומת הנהגה מבוזרת באמצעות מוסדות שונים בארץ-ישראל.
- (2) פיזור לעומת ריכוז. ניסיים לעומת טבעיים. ריחוק מן המרכז הרוחני לעומת קרבה אליו. מגורי קבע לעומת מגורי עראי. כל תשובה מתאימה תתקבל.
- ב. (1) משום שאם היה בארץ, הייתה ברכתו גדולה כל כך, עד שעם ישראל לא היה גולה מארצו אף על פי שיחטא.
- (2) רש"י – כדי שיגיד לאבות שהתקיימה ההבטחה. רמב"ן – כדי לשמח את משה שהביא את עם ישראל לארצו, כדי להראות למשה את העתיד. פשט חומש במדבר – מכיוון שמשה לא נכנס לארץ, ה' מראה לו את הארץ.
- ג. (1) באהרון כתוב ש"כל בני ישראל" בכו, ובמשה כתוב ש"בני ישראל" בכו. מדוע בכו על אהרון יותר משבכו על משה? אהרון השכין שלום בעם ישראל, לכן בכו עליו יותר. משה בישר לעם שהוא עתיד למות, לכן מותו לא בא בהפתעה, והצער פחת.
3. א. איסור נשך הוא איסור לקיחת ריבית. הוא מכונה כך מפני שהוא דומה לנשיכת נחש – תחילה האדם אינו מרגיש בחוב המצטבר של הריבית, אך כמו הארס, הנזק בעטייה עלול להיות חמור וקטלני בטווח הארוך.
- ב. (1) אסור לקחת למשכון כלים המשמשים להכנת אוכל בסיסי – כלים לטחינת קמח לשם הכנת לחם. טעם האיסור – פגיעה רבה מדיי באיכות החיים של הלווה.
- (2) אדם שהלווה כסף ומעוניין לקחת מן הלווה משכון על ההלוואה עליו לעמוד מחוץ לביתו של הלווה, והלווה יוציא אליו את המשכון.
- (3) הלווה מברך את המלווה מכיוון שהחזיר לו את הבגד – החפץ שהוא צריך לקראת הלילה.
- ג. (1) שאיסור נשך נוהג רק בארץ-ישראל. "על הארץ אשר אתה בא שמה".
- (2) שארץ-ישראל מסוגלת במיוחד לברכה.
4. א. (1) להשיב אבדה ולא להתעלם ממנה; לטעון את משא הבהמה ולא להתעלם ממנה.
- (2) כל אבדה חייבים להשיב, ויש לשמור את האבדה עבור בעליה. נידחים – אם הם רחוקים ויש טרחה בכך, ובייחוד כוהן, ועוד בבית קברות, אינו צריך להחזיר. אפשר להחזיר את האבדה ולהניחה בחצר בלבד ולא בבית עצמו. יש להשיב כל אבדה על סמך סימנים, גם כשמדובר בדברים פשוטים. יש להחזיר גם בעלי חיים טמאים שאבדו / מוסיף לא להתעלם.
- ב. (1) אסור למשיב האבדה לגרום להוצאות מרובות בגין הטיפול, ובעקבות זאת ייאלץ בעל האבדה לשלם לו. הסיבה – מניעת הפסד כספי לבעל האבדה.
- (2) עושה ואוכל, למשל תרנגולת שמטילה ביצים ואפשר להפיק ממנה רווח. שאינו עושה ואוכל, למשל חתול, שהוא חיית מחמד שאין בה תועלת כלכלית.
- ג. אם מצווה לעזור לחברו לטעון מטען על בהמה שיש בו עזרה לחברו בלבד – קל, ברור שעליו לעזור לחברו לפרוק מטען מן הבהמה, משום שבמקרה זה יש גם מניעת צער לבעל החיים – חמור. אם כן מדוע היה הכתוב צריך לכתוב את מצוות פריקה, הרי היא נלמדת מקל וחומר ממצוות טעינה?

5. א. (1) אם בית דין מקומי אינו יודע את ההלכה, צריך לפנות לבית הדין הגדול שיושב בירושלים (מקום המשכן/מקדש). לקבל גם – אדם שאינו יודע את ההלכה ואינו מצליח לברר אותה בבית הדין המקומי, עליו לפנות לבית הדין הגדול.
- (2) תמיד יש לציית לבית הדין, אפילו אם האדם חושב שבית הדין טועה.
- ב. (1) ה' ציווה עלינו לשמוע לדבריהם בכל מצב גם אם הם טועים, כי על דעת זה נתן ה' את התורה, ורוח ה' נחה על הדיינים ולכן הם אינם טועים.
- (2) זקן ממרא. מוטל עליו עונש מוות, וזאת מפני שהוא מייצר שתי תורות בישראל / גורם לעם ישראל לכפור בסמכות הסנהדרין.
- ג. (1) אם החכם מורה לעשות בניגוד להוראת בית הדין הגדול, הוא נחשב לזקן ממרא, ואם הוא מפרש אחרת, אך אינו מורה לעשות כן, אינו נחשב לזקן ממרא. מדויקים זאת מן הכתוב שזקן ממרא "עשה בזדון", דהיינו מורה לעשות אחרת, מזלזל בבית הדין, ואינו רק מפרש אחרת מבין הדין.
- (2) כי רק מי שמורה לעשות יוצר שתי תורות א גורם לזלזול בסנהדרין.
6. א. (1) עצי מאכל/סרק. עצי מאכל אסור לכרות לצורך מצור, שלא כמו עצי סרק. כי עצי מאכל נותנים פירות/חיים לאדם.
- (2) רש"י – האם העץ הוא אדם שיש להילחם בו? עץ אינו חלק מן המלחמה, הרי עץ השדה אינו דומה לאדם.
- ב. (1) סכנה מוסרית – פריצת הגבולות במלחמה עלולה להוביל לקלקול מוסרי. סכנה רוחנית – התנהגות בלתי הולמת עלולה להביא להסתלקות שכינה. סכנה חברתית – חשש שידברו לשון הרע, ועל כן תרבה מחלוקת ביניהם.
- לקבל גם: יאכלו כל תועבה, יגזלו, יחמסו, ניאוף, נבלה (לפי רמב"ן לפסוק י').
- (2) ה' נמצא בקרב המחנה (ארון הברית). התנהגות לא ראויה עלולה לגרום להסתלקות השכינה ולהפסד במלחמה.
- ג. (1) מדוע אלישע מתיר להם לכרות עצי מאכל לצורך המלחמה, והרי נאסר לעשות זאת בספר דברים?
- (2) מואב לא נהגו בדרך הוגנת כלפי עם ישראל, לכן גם ישראל יכולים לנהוג כך כלפי מואב.
7. א. (1) נביאי השקר טענו שהמקדש יגן על עם ישראל ולא ייחרב. ירמיהו טען שאם עם ישראל יחטא המקדש ייחרב.
- (2) הם רצו להרוג את ירמיהו. חשבו שירמיהו הוא נביא שקר, א שהוא מטיל דופי במקדש ה', א שהם אלו שייפגעו אם המקדש ייחרב.
- ב. (1) אנשים מזקני הארץ. מיכה המורשתי הוא נביא שניבא נבואה דומה ולא פגעו בו.
- (2) כי המעשה תומך בהריגת ירמיהו, והדבר מנוגד לדבריהם של זקני הארץ. אפשר לכתוב גם: קטע זה אינו קשור לזקנים. סיפור זה קרה בימי יהויקים, והוא מלמד על מצבו הקשה של ירמיהו, מפני שאדם שנהג כמוהו נהרג.
- ג. (1) רי"ק – אי-חזרה בתשובה של העם, החורבן. מצודת דוד – הריגת ירמיהו.
- (2) ראיה למצודת דוד – מן הפסוקים משתמע שהנושא שבו מתבלטים הזקנים הוא הריגת ירמיהו, ולכן ירמיהו אומר להם שאם יהרגו אותו יתחייבו בעוון חמור ונוסף.
- ראיה לרי"ק – פסוקים י"ב-י"ג – "ה' שלחני להנבא על הבית הזה... שמעו בקול ה'... וינחם ה' אל הרעה".
8. א. (1) המגילה הוקראה בשנה החמישית ליהויקים בחודש התשיעי. ברוך בן נריה הקריא לעם.
- (2) המגילה הוקראה בעקבות המצור של מלך בבל / משום שהעם התאסף בירושלים לצום ותפילה.
- א היה צום, והרבה אנשים הגיעו לבית המקדש, וירמיהו ניצל את ההזדמנות לדבר באוזני הרבה אנשים.
- ב. (3) ברוך הקריא את המגילה בפעם השנייה, אך נאלץ להסתתר מיהויקים, ולכן לא הקריא אותה בפעם השלישית.
- המטרה הושגה/הושגה באופן חלקי/לא הושגה, כי לבסוף לא חזרו בתשובה. השרים – פחדו נבהלו ממה שכתוב, יהויקים לא נבהל וציווה לשרוף את המגילה.
- ג. (1) במגילת איכה לא כתובות נבואות ירמיהו על יהודה ישראל והגויים, לכן אי אפשר לזהות את מגילת הספר עם מגילת איכה
- (2) כדי לעורר את העם לחזור בתשובה (על ידי המחשת החורבן ותוצאותיו).

9. א. (1) ההמחשה (המעשים הסמליים) נועדה: לחיזוק הנבואה אֲנִי לעורר עניין בעם. אֲנִי "ודע כי כל גזרת עירין כאשר תצא מכוח גזרה אל פועל דמיון תהיה הגזרה מתקיימת על כל פנים, ולכן יעשו הנביאים מעשה בנבואות" (רמב"ן).
(2) המעשה הסמלי מבטא את אחדות שבטי ישראל עם יהודה או את אחדות הממלכות.
ב. (1) הבטחה בתחום הפוליטי – איחוד הממלכות. הבטחה בתחום הרוחני – לא תהיה עבודה זרה.
(2) המלך יאחד את העם ובעקבות זאת יהיה לעם מקום אחד לעבודת ה'.
ג. איחוד ממלכת ישראל וממלכת יהודה קשור לאבות המייסדים שלהם – האיחוד בין יוסף ליהודה המתואר בפרשת "ויגש".
10. א. (1) שערי ישראל ויהודה ייבנו מחדש, עם ישראל ישוב למקומו בעזרת המלך כורש. ירושלים תיבנה והיכל ייוסד.
(2) הנבואה התגשמה – כורש התיר לעם ישראל לחזור לארצו, ובעקבות זאת נבנה בית המקדש.
ב. (1) ירמיהו ניבא שהכלים יחזרו לירושלים מבבל.
(2) הנבואה התגשמה חלקית – כלי המקדש הוחזרו, אך הכלים העיקריים לא הוחזרו.
ג. כל תשובה מתאימה תתקבל, למשל: בת פרעה עזרה למשה והצילה אותו מן היאור לאחר הגזרה על ילדי העברים.
רחב, יעל, חירם, חרבונה, יתרו, רות, אחשורוש, ארתחשסתא, פרעה עזר לאחי יוסף, פרעה עזר ליוסף.
11. א. (1) בקשתו האישית היא שה' יצליח את בקשתו מול המלך. בקשתו הלאומית היא שה' ישמע את תפילתו ויסלח לעם ישראל, אֲנִי יקבץ אותם מן הגלות.
(2) מטרת התפילה היא שהמלך יקבל את בקשתו.
ב. (1) התפלל בעקבות דברי הלעג על בניית החומה – הוא מבקש שה' יעניש את הלועגים.
(2) התפלל בעקבות הקשר נגד בוני החומה – העמיד שומרים.
ג. כל תשובה מתאימה תתקבל, למשל: לאחר חטא העגל משה מבקש שה' ירחם על בני ישראל ולא ישמיד אותם.
משה בעקבות חטא המרגלים, יהושע בעי, שמואל במצפה, שלמה בבניית המקדש, חזקיה, אסתר.